

Za Božič

Priloga „Slovenskega gospodarja“

Januš Golec:

Moč sv. noči.

Je tako na tem ljubem svetu, da rodi v kmečkem življenju starostna trma mnogo gorja, še več pa mladostna domišljavost ter neubogljivost.

Pri Pučkovih v Dobravi je klepal stari vdovec Lukuš preko 60 let in še vedno ni hotel dati iz rok gospodarskih vajeti sinu edincu, ker tri hčere je že bil davno omožil. Stari je zahteval, da naj mu bo snaha Pelujnskeva Nežika, sin Janža je tiščal za Brinjarjevo Ciliko. Ni se upognila mladostna neubogljivost, prodrila je starčeva trma. Ženila sta iz jeze ter kljubosti stari in mladi Pučko. Eden kot vdovec na svoj grunt; drugi v koč, saj Brinjar ni mogel odstopiti pri kopici osmero otrok več nego razkuštrano streho. Oba sta trdila, da gre za ljubezen; v resnici je šlo za obojestransko trmo.

Stari Lukuš se je pomlajal vidno pri mladi drugi ženi; Janžeta je spodjedalo garanje za vsakdanji kruh, pri obilnem delu celo pomanjkanje in k celotnemu zlu se je še pridružilo neprestano sovraštvo do četa, ki mu je izmaknil nalašč izpred ust zanj pripravljeno — polno skledo.

V oni, danes tolikanj hvalisani predvojni dobi, je bila tudi trda za kruh in cvenk v žepu. Kočarji in dninarji so gledali preko mej rajne Avstrije, da bi si odščipnili kje tamkaj s krvavimi žulji in s stradajočim štedenjem večjo drobtino kruha zase in družino. Krepekje delovne moči so silile v rudokope v Nemčijo, preko morja v Združene ameriške države ter v Argentino. Pravi družinski očetje so si pritrgovali v tujini od ust, da so podprli domače bajte s par desetaki; lahkomiselna vretena so potila v nemški rudniški jami krvavi pot, doma pa popivala iz namišljene baharije na dober zaslužek in pitala ženo ter deco z batino!

Pučkov Janža je sprevidel pod raztepenim krovom, katerega mu je podaril siromašni tast, da si ne bo ohladil njegov stari pet pri mladi ženi in zvrhani skledi še bogznaj kedaj. Mogoče bo celo zapustil po smrti v starostni zaslepljenosti vse ženi, ki mu streže in bo porinil njega za zmiraj ob stran s kako malenkostjo.

Videl je iz Vestfalske se vrnule dobre ter slabe. Oboji so trdili, da je med Nemci boljši in tečnejši zaslužek nego doma. Še on je povezal culo in se je odpeljal s trebihom za kruhom, da bi jezil starega in vsaj pokrpal svojo kočuro.

Zatonilo je k božji »gnadi« nekaj let. Janža je postal rudar na Prajzerskem, kakor so tedaj nazivali glavne nemške premogovnike. Vračal se je po parkrat na leto in se je res poznalo na njegovi bajti ter družini, da niso zastoj njegove podzemeljske muke in srage.

Starega Pučka je bičala v sinovi odsotnosti pošteno usoda telesnega pešanja in na starost — mlade žene. Resni sosedi so mu nosili na nos, da to, kar zapravlja njegova ljuba Julka z mlajšimi, bi lahko lajšalo življensko breme Janžetu, ki ni zapravljevec, a ga le tepejo po petah ljudska vrata. Resni prepri med starikavim panjem in mladostno lahkoživko so bili pri Pučkovih prav pogosto v gostih. Ta trma — trma, ki se zarije v priletnega človeka z vsemi močmi, ni dopustila Lukušu, da bi bil zapodil od hiše vlačugo in poklical na dom edinca, za kojega dobrobit sta se pehala on in njegova blaga prva žena do starosti. Da, da, ko bi se mu bil približal Janža ob priliki kakega povratka iz tujine z lepo besedo, bi bilo že vse sinovo in stari samo prevžitkar. A lepa beseda je tolikokrat konj, kar bi ne smelo biti in tako je bilo žalibog pri obeh Pučkih. Stari je naravnost hrepnel po sinu; sin je sovražil vedno bolj očeta in bi bil strosil dušo iz njega, da sta se sestala kje na samoti!

V očigled prevelikemu navelu delavskih moči iz vseh mogočih krajev je pričel tudi nemški kapital striči ter krčiti rudarjem mezde. Če si tudi vlekel liki nema živina, si jedva priskopalil za prehrano ter obleko, s pošiljkami na dom je bilo pri kraju. Janža se je uveril, da mu ne bo rodila tujina grunta in bo ostal celo življenje kajšler ter dninar po krivdi in trmi lastnega očeta! Sin pri najboljših letih krvave žulje in od rudarskega dela upočenjen hrbet; oče v visokih letih na dobičkanosni posesti z lahkomiselno ženščino, ki je v pohujšanje celi župniji! Ob takem ter podobnem razglabljanju je prisegel Janža, da bo napravil konec neznosnemu stanju!

Vrnil se je na božični post v temi in neopaženo. Staremu je nameraval podkuriti za Božič, da ga bo pomnil preko praga smrti. Družina in domačini ga domnevajo na tujem. Baš to noč je najugodnejša prilika, da se osveti stari grči, katero bo razbila samo — smrt!

Skril se je v občinsko parmo na gmajni, odkoder je lepo videl na dom. Še enkrat je vse dobro pretuhtal, na katero streho bo posadil starcu rdečega petelina in kod se bo odplazil, ko bo cela fara pri polnočnici. Celotni maščevalni načrt je imel napeljan kot na žnori, za katero je bilo treba samo potegniti po

odbitju ure samote in tišine na — svetlo noč.

— — —

Polnočni zvon iz temnih lin, koliko svetega miru, sprave ter pretresljive miline je vsako leto v tvojem glasu!

Kar pretreslo je Janžeta po vsem telesu v občinski parmi na gmajni, ko se je oglašalo prvo vabilo iz farnega zvonika k polnočni službi božji. Koj prvi udarci bronastega pozdrava so razrinili po njegovi duši pohlep po maščevalnosti in so mu priklenkali v spomin srečne — mladostne božiče. On — Pučkov edinec je sestavljal na sveti večer v kot jaslice, oče mu je dal s peči navodila in mati je imela opravka z ženskami v kuhinji. Jaslice gotove ter v lučkah, rožni venec odmoljen, vsi so brželi presrečnih lic k polnočnici. Doma sta ostala za varuha stara dekla ter hlapec. Prelepi, da najlepši božični — mladostni spomini, rajali so eden za drugim v Janžetovem srcu in so izpolnili s svojim nedolžnim plesom celo uro — —. V spomine na presrečno božično noč na kmetih je zaklenkal še enkrat v Janžetovo dušo farni zvon in mu šepetal tako milo: Pridi tudi danes, saj božična noč ni samo za mladino, tudi za odrasle in celo za sajaste duše s peklenjsko zlobnimi nakanami!

Rudar Pučkov Janža se sam ni prav zavedel, zakaj, kedaj in kako je kar naenkrat ostavil samotno občinsko parmo na gmajni. Stopil je v do zadnje lučice razsvetljeni hram božji, krenil brez pomisleka proti očetovemu sedežu, ki je bil prazen ter kakor nalašč pripravljen zanj. Cela cerkev — njegovi sorojaki in tovariši je zapela domače, nepopisno globoko segajoče — slovenske o tih ter blaženi oči, o anškem petju po širjavi in o rojstvu Deteta, ki je priklicalo zopet na svet božjo slavo in nebeški mir dobrovoljnim ljudem...

Janža je poslušal, požiral domačo pesem, pel sam in bil pri polnočni službi božji s pobožnim srcem, kakor že nekaj let ne!

Tudi po polnočnici je še prepevala cerkev in naravnost prestrašil se je Janža, ko ga je pocuknil cerkovnik za rokav in mu namignil h g. župniku v žagred.

S starim gospodom sta si segla v roke kot učitelj in učenec. Zvedel je iz njegovih ust, da je z očetom pri kraju. Župnik mu je pisal pred dnevi v Nemčijo, da je popravil stari Lukuš črno na belem, kolikor je zagrešil nad sinom. Izrecna očetova želja je, da še